

บทคัดย่อ

การศึกษาถึงอิทธิพลทางการค้าและการลงทุนในประเทศ CLMV ที่ประกอบด้วย 4 ประเทศ กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม โดยใช้การวิเคราะห์โดยการหารูปแบบของการค้าและการลงทุนของจีนในกลุ่มประเทศ 4 ประเทศดังกล่าวนั้น ประกอบด้วย 4 วัตถุประสงค์ในการวิจัย ได้แก่ 1) เพื่อเปรียบเทียบการขยายอิทธิพลทางการค้าและการลงทุนของจีนในแต่ละประเทศทั้ง 4 ประเทศ ว่ารูปแบบของการขยายอิทธิพลของจีนนั้นที่เข้ามานั้นในรูปแบบใด มีอุปสรรค ปัญหา อย่างไรบ้าง และ 2) การขยายอิทธิพลเข้ามาของจีนในแต่ละประเทศ (CLMV) ก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลเสียในประเทศอย่างไร และ 3) การรุกคืบดังกล่าวของจีนใน CLMV นั้น ประเทศไทยจะได้ประโยชน์อย่างไรโดยผ่านโครงการนโยบายเส้นทางหนึ่งเส้นทางหนึ่งถนน (One Belt One Road, OBOR)

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธี คือ 1) เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยการใช้สถิติข้อมูลการค้าแบบทวิภาคี (Bilateral Trade) ของประเทศจีนกับประเทศใน CLMV แต่ละประเทศ และ 2) ด้านคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยการวิจัยเอกสารด้วยการทบทวนงานที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ การทบทวนวรรณกรรมของนโยบาย OBOR ที่ใช้เป็นนโยบายหลักในการเชื่อมโยงจีนกับโลก รวมถึงการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขยายอิทธิพลของจีนในประเทศ CLMV ทั้งของต่างประเทศและไทย และ 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่มีองค์ความรู้ด้านบริบทการค้า การลงทุนของจีน ในประเทศ CLMV โดยการมุ่งจับประเด็น 4 ระดับของนโยบายของ OBOR 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) Physical Level ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 2) Institutional Level ได้แก่ การแก้ปัญหาอุปสรรค อำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation) ความร่วมมือทางด้านภาครัฐและทางด้านเอกชน ลดอุปสรรคการค้า 3) Financial Level ได้แก่ การจัดหาหรือการระดมทุน และ 4) Mental Level หรือ People Level ได้แก่ การศึกษา การสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจระหว่างชาวจีนกับประชาชนในแต่ละประเทศ ทั้งนี้มีการออกแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีลักษณะเป็นทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ จะมุ่งเน้นที่การตอบคำถามวิจัยประเภท อย่างไร และเพราะเหตุใด ข้อมูลที่ได้มาจะอยู่ในรูปแบบสัมภาษณ์ บันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษารูปได้ว่า การค้าการลงทุนและโครงการต่าง ๆ ใน CLMV มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ความเสี่ยงทางการเมืองและความไม่แน่นอนจะยังคงเป็นปัจจัยที่ทำนายต่อนักลงทุนจีนและต่างประเทศ ภาครัฐบาลหนุภาครัฐวิสาหกิจจีน บริษัท ภายใต้การควบคุมการประเมินความเสี่ยงและการกำหนดนโยบายของการไปลงทุนในต่างประเทศ (Outward Foreign Direct Investment: OFDI) ที่ทันสมัย และแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นปัจจุบัน เช่น การออกกฎหมายการห้ามการลงทุนใด ๆ ที่ไม่มีเหตุผลอันควร (Irrational Investment) ที่ทำการระบุประเภทของการลงทุนที่เข้าข่ายออกมาอย่างชัดเจน เป็นต้น โดยผลการศึกษาในแต่ละประเทศพบว่า

เวียดนาม ประเทศจีนซึ่งเป็นนักลงทุนรายใหญ่ที่สุดของเวียดนาม ให้ความสนใจลงทุนในเขตเศรษฐกิจใหม่นี้ กำลังกังวลกับกระแสการต่อต้านนักลงทุนจีนในเวียดนาม ซึ่งเคยเกิดขึ้นมาแล้วเมื่อปี พ.ศ.2557 จึงกลายเป็นความเสี่ยงที่นักลงทุนจีนต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน จีนเข้ามาลงทุนทำรถไฟฟ้า แต่ได้มีการความล่าช้าอยู่ในปัจจุบัน และไม่สามารถแสดงความสำเร็จด้านกายภาพเหมือนกับ กัมพูชา และลาว

เมียนมา หลังจากรัฐบาลเมียนมาเปิดเสรีนโยบายการค้าเพื่อกระตุ้นการลงทุนจากต่างประเทศในปี พ.ศ. 2531 ตั้งแต่นั้นมาการค้าทวิภาคีจีน - เมียนมามีการเติบโตอย่างต่อเนื่องจนถึงต้นศตวรรษที่ 21 ในปี พ.ศ.2544 รัฐบาลจีนได้เปิดตัวนโยบาย “Go Global” ซึ่งเป็นนโยบายที่ส่งเสริมการลงทุนของบริษัทในประเทศ จากนั้นในช่วงปี พ.ศ.2548-2553 การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของจีนในเมียนมาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประเด็นหลักประการหนึ่งคือ การที่จีนได้กลายมาเป็นผู้บริโภครายการธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุดในโลก เนื่องจากเมียนมาอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติจึงทำให้ประเทศจีนสนใจที่จะเข้ามาลงทุน อย่างไรก็ตามก็ดึงดูดกลุ่มสิทธิมนุษยชนยังแสดงความกังวลเกี่ยวกับโครงการลงทุนของจีน ต่อจากนั้นโครงการลงทุนขนาดใหญ่สองแห่งจากประเทศจีนประสบปัญหาร้ายแรง ได้แก่ เชื้อน Myitsone และเหมืองทองแดง Letpadaung ส่งผลให้เงินลงทุนจากบริษัทจีนลดลง แม้ว่าจีนจะยังคงเป็นนักลงทุนรายใหญ่ที่สุดของเมียนมา แต่บริษัทจีนบางแห่งอาจยังคงรอดูพัฒนาการทางการเมืองอย่างใกล้ชิด การลงนามในความร่วมมือ China-Myanmar Economic Corridor ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่จีนพยายามที่จะกลับมามีบทบาทที่สำคัญ ทั้งด้านการเป็นตัวกลางของการเจรจากับชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลทหาร และล่าสุดการที่รัฐบาลเมียนมามีปัญหาด้านความชอบธรรมในการจัดการความรุนแรงกับชาวโรฮิงญาในรัฐยะไข่ที่ทำให้ประเทศตะวันตกและนานาชาติ อาจพิจารณาการลงโทษทางเศรษฐกิจ ก็ยิ่งทำให้บทบาทของจีนมีภาพที่เด่นชัดในความสัมพันธ์ที่แนบแน่นมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

กัมพูชา ประเทศจีนมีสองสถานะสำคัญต่อประเทศกัมพูชา คือ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศรายใหญ่ที่สุด และเป็นผู้ที่เข้ามาลงทุนในกัมพูชามากที่สุด ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน และสะพาน ตลอดจนจีนได้ผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศกัมพูชาเติบโต จากความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีน ความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนของจีนในกัมพูชาแนบแน่นที่สุดใน 4 ประเทศ แม้จะมีความไม่ราบเรียบในการทำธุรกิจของเอกชนที่เผชิญกับอุปสรรคการค้าและลงทุนในประเทศของกัมพูชา เช่น การมีกลุ่มทุนกัมพูชา หรือการพบกับค่าใช้จ่ายนอกเหนือไปจากการลงทุนโดยปกติ เช่น ค่าใช้จ่ายพิเศษเพื่อทำให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย

ลาว ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างจีน - ลาว ประกอบไปด้วย 8 หัวข้อ ได้แก่ (1) ความช่วยเหลือด้านการแสดงสินค้า (2) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (3) ด้านการสื่อสาร (4) ด้านการลงทุน (5) ด้านการไฟฟ้าพลังน้ำ (6) ด้านการทำเหมืองแร่ (7) ด้านการเกษตรและ (8) ด้านการค้า ลาวและจีนตกลงที่จะเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว โดยมีโครงการความร่วมมือที่โดดเด่น ได้แก่ ดาวเทียม Lao Sat-1 และรถไฟลาว - จีน ยังเห็นพ้องให้ภาคส่วนต่าง ๆ จากทั้งสองประเทศทำงานร่วมกันเพื่อรวม NSEDP (National Social and Economic Development Plan) ฉบับที่ 8 ของประเทศลาวและ NSEDP ของจีนฉบับที่ 13 เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ “One Belt, One Road” และนโยบายของลาวในการเปลี่ยนจากประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเลไปเป็นประเทศจุดเชื่อมต่อในภูมิภาค นอกจากนี้แล้วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจีนเป็นหนึ่งในแหล่งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของลาวซึ่งเป็นแหล่งลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ที่ลงทุนในหลายภาคส่วน ได้แก่ เชื้อน ไฟฟ้าพลังงานน้ำ เหมืองแร่ การค้าและบริการ วัสดุก่อสร้าง เกษตรกรรม และปศุสัตว์ เป็นต้น ทั้งนี้มีปัจจัยที่ทำให้

จีนมาลงทุนในลาวได้แก่ ปังจัยแรก คือ มีการเมืองที่มั่นคง และปังจัยที่สอง คือ ปังจัยทางวัฒนธรรม สังคม กล่าวคือมีชายแดนเชื่อมต่อไปมาหาสู่กันได้สะดวกส่งผลให้มีโครงการลงทุนทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก

ไทย ความเชื่อมั่นของไทยต่อจีนในด้านการลงทุนมีความสัมพันธ์กับที่ดีมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีควมระมัดระวังต่อการรุกคืบการขยายการลงทุนของจีนที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากไทยเป็นหลัก จีนเข้ามามีบทบาททางการค้าและการลงทุนกับไทยในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐบาล ภาครัฐวิสาหกิจ (State-Owned Enterprise : SOE) ภาครัฐกิจ นักท่องเที่ยว นักศึกษา โดยปัจจุบันจีนมีการศึกษาวิเคราะห์ความพึงพอใจและสำรวจความพอใจของการยอมรับบทบาทของการลงทุนจีนโดยสถาบันคลังสมองของจีน โดยจีนเองได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการเข้ามาลงทุนในไทยโดยการหาช่องทางการเข้าถึงในลักษณะของการสร้างความร่วมมือทางด้านการศึกษาและวิจัยเพิ่มมากขึ้น ผ่านการดำเนินนโยบายแบบ Soft Power โดยใช้วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม บ้านพี่เมืองน้อง การออกมาแสวงหาการลงทุนของมณฑลแต่ละมณฑลผ่านมหาวิทยาลัย ผ่านกลุ่มนักธุรกิจจีนที่ต้องการทราบถึงโอกาสของการค้าและการลงทุนในไทย ผ่านมหาวิทยาลัยไทยหรือภาครัฐกิจอื่นที่ตอบสนองกลุ่มผู้บริโภคจีนภายนอกประเทศ เช่น ที่พักอาศัย โรงพยาบาล เป็นต้น ไทยสนับสนุนการลงทุนภาคอุตสาหกรรมโดยตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่มีคลัสเตอร์ของจีนมาลงทุนและพยายามจะเชื่อมโยงกับกลุ่มอุตสาหกรรมจีนที่มีความถนัดในด้านต่าง ๆ ของแต่ละมณฑลเพื่อผนวกรวมเข้ากับจุดแข็งของไทย การพยายามหาผู้เล่นที่แท้จริง (Real Player) การพยายามที่จะทราบและเข้าใจกฎหมายการลงทุนของไทยในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของประเทศ CLMV ซึ่งจีนมองไทยว่าเป็นประเทศที่เหมือนกับเป็นผู้รับรองคุณภาพสินค้าจีนและจะมีอิทธิพลต่อประเทศรอบข้าง เหมือนกับที่อุตสาหกรรมของญี่ปุ่นลงหลักปักฐานในไทยมาตลอด แต่อย่างไรก็ตามจีนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเรื่องวัฒนธรรมการทำธุรกิจ การค้า การลงทุน ในแต่ละประเทศ CLMV ซึ่งความรู้ความเข้าใจนี้น้อยกว่าประเทศญี่ปุ่น เกาหลี และไทย ขณะเดียวกันจีนพยายามผลักดันโครงการรถไฟไทย-จีน ซึ่งจะเป็นเสมือนตัวแทนแห่งความสำเร็จของนโยบาย OBOR สำหรับการรุกคืบทางการค้าและการลงทุนของจีนในคราวนี้ ประเทศไทยสามารถปรับตัวโดยการเรียนรู้ไปกับจีนได้โดยผ่านเครือข่ายความร่วมมือของไทยในประเทศอาเซียนที่จะต้องพยายามแสวงหาการเรียนรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหรือใช้ฐานในการร่วมมือกัน โดยนำเงินเป็นตัวอย่างและแบ่งปันการมองเงินในแนวทางที่เกิดประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริง

Abstract

The study of Chinese influence on trade and investment in CLMV countries is investigated; including Cambodia, Laos, Myanmar, and Vietnam. The aim of the study is to: 1) compare and explain the Chinese influence on trade and investment in CLMV countries, in particular, in regards to outcomes, obstacles, and issues; 2) evaluate the pros and cons of Chinese influence on trade; and 3) synthesize how Thailand may benefit from Chinese trade influence in CLMV countries via the OBOR Policy.

This study collected data and analyzed them in 3 important ways, including: 1) quantitative analysis, using trade statistics in terms of bilateral trade; 2) qualitative analysis, using data collected from literature reviews in Thai and other languages, literature reviews of OBOR policy that connects China to other countries, as well as literature reviews that explain the influence of trade on CLMV countries; and 3) quantitative analysis of data collected via in-depth interviews with key informants, as well as participant observation.

The OBOR policy could be separated into 4 categories, including: 1) physical level, such as infrastructure; 2) institutional level, such as problem resolving, trade facilitation, cooperation with government and business, and reducing barriers to trade; 3) financial level, such as fundraising; and 4) mental level or people level, such as education, creating confidence of the populations of CLMV countries about Chinese involvement.

The primary objective of this research study was to find the trend of trade and investment in CLMV countries, as well as understand the challenges faced by Chinese and other investors due to instabilities that might arise from political situations. Nevertheless, the Chinese government advocates and supports Chinese business organizations towards outward foreign direct investment (OFDI). In addition, the Chinese government has demonstrated that it is able to promptly solve problems, for example, implementing laws and regulations to ban irrational investments, etc.

The primary conclusions that can be drawn from this study are the following:

Vietnam: China is currently the biggest investor in Vietnam, and is interested to invest in new economic areas. However that may be, China has some concerns about Vietnam's resistance, and thus has become more sensitive at detecting risk points that China investors should carefully consider. China mainly invests in infrastructure, such as electric trains, roads, etc. However, operations are slow. The China OFDI in Vietnam has not demonstrated to be as physically successful in the cases of Cambodia and Laos.

Myanmar: The Burmese government opened the Free Trade Area (FTA) to encourage FDI in 1988. After opening the FTA, bilateral trade between China and Myanmar grew and became stable up to the start of the 21st century. In 2001, the Chinese government created the policy “Go Global” to encourage OFDI. This policy aimed to speedily promote OFDI in Myanmar. Indeed, Myanmar was able to export many resources to China. However, China’s FDI in Myanmar became significantly unstable after the criticisms of 2 NGOs. The 2 biggest FDI issues were the Myitsone dam and the Letpadaung copper mine, which were slowed down and faced a series of problems. The incidences declined further Chinese investment. Nevertheless, China still remains the biggest investor in Myanmar. Indeed, the China-Myanmar Economic Corridor is an initiative that can be interpreted as an attempt at reconciliation between China and the Myanmar government, as well as Myanmar minorities. Currently, relations between China and Myanmar appear to be returning to its previous closeness.

Cambodia: China is one of the biggest investors in Cambodia, and has played a major role in the development of the country. In particular, infrastructure developments such as roads, railways, bridges, and airports. These activities have significantly contributed to Cambodia’s economic growth. The relationship between the Chinese and Cambodian government is the closest among CLMV countries. However, it should be noted, Chinese business organizations have to pay extra money to the Cambodian government for smooth operation or invest in Cambodia.

Laos: The economic relationship between China and Laos can be categorized as follows: (1) a show case of good practices; (2) infrastructure development; (3) business communication; (4) investment; (5) hydropower plants; (6) mining; (7) agriculture; and (8) trade. Both countries have signed an MOU that promises to cooperate on trade, investment, and travel. Two of the most outstanding outputs to come out of this good relationship include the satellite, Lao Sat-1, and the China-Laos high-speed railway. In accordance with Laos’s 8th National Social and Economic Development Plan (NSEDP), and China’s 13th National Social and Economic Development Plan (NSEDP) that relates to OBOR policies, the Laos government aims to change its reputation as a “Land Lock” country to a country of “Land Link” with its neighboring countries. Indeed, the past decade has shown that Laos has been chosen to be China’s FDI in many sectors, including hydropower plants, mining, trade, services, infrastructure development, etc. Important factors that have attracted Chinese investors to invest in Laos include stable politics and a strong culture, as well as a good geographical location to link CLMV countries.

Thailand: China has a significant influence over many Thai industries, including state-owned enterprises (SOE), local businesses, tourism, as well as the education sector. Recently,

China's think tanks have been conducting satisfaction surveys of China's FDI in order to find ways to improve research and education cooperation between Chinese and Thai organizations.